

kezdődik, és a természeti képekben gazdag, sőt mitikus utalásokat hordozó *Hosszútávalvóval* zárul. E két vers a *Dióval* kiegészülve Babits Mihályt juttatta eszembe, aki *Levelek Írisz koszorújából* című kötetében a világ sokszínűségét akarta ábrázolni, majd (*A lírikus epilógjában*) rádöbent korlátaira. A dióléttől nincs mód kitörni, marad önmagunk sokszínűségének ábrázolása. Tóth Krisztina felveszi az eléje hulló csonthéjast, de nem töri fel, meghagyja zártságában, helyette léket vág a világra, és az átnéző szemmel azono-

sul: „[l]egyen a vers a lék”, „záruljon tükre úgy, / ne láss a mélybe mégsem”, „[v]égig én legyek ő. / [l]egyen a vers nyitott szem, / vízzel teli tüdő” (*Lék*). Távolsgáttartó álláspont, ám izgalmasan megírva; az olvasó mégis az agy és a szív hegeire vágyik, azokba a szobákba, ahová ebben a kötetben az édesapa elvesztését feltáró és feldolgozó (*Magnak jó lesz; Szobák; Dió; Fügefá; Sehol hamu; Hideg idő*) vagy a születés és a halál misztériumát körbejáró (*Menyegző; Homokóra; Hal*) versek vezetnek.

BAÁN TIBOR

Szigeti Lajos: Erővonalak

Hungarovox, 2016

BAÁN TIBOR (1946) Budapest

Szigeti Lajos válogatott verskötete, az *Erővonalak* a költő indulásától – ezt az 1977-es *Élet és Irodalom*-ban történt bemutatkozás jelzi – napjainkig ad képet a költő életművéről. Természetesen a válogatott könyvek óriási munkát rónak a költőre, aki ilyenkor nem egyszerűen a verseivel szembesül, hanem az egymást követő verskötetekben kirajzolódó lírai világgéppel is. Szigeti Lajosnak ez idáig hét verskötete látott napvilágot. Ez a nyolcadik: visszatekintés, összegzés. Habár az elszánt versolvasók a címek helyett többnyire a költő nevét jegyzik, most mégis felsorolom a megjelent művek címeit. Tanulságos ugyanis egybelátni, hogy mit üzennek a kötetcímek az olvasónak. *Az ég tükrében* (1992), a *Vízjelek nyári égen* (1996), *A fény hullámverése* (2000) egyaránt a kozmosz személytelenségében is reménytelen üzenetét: fényélményt közvetítenek. A költő vizuális fantáziája, meditatív, filozofikus alkata, amint ezt többen észrevették, többek közt Tüskés Tibor, Lator László, Tarján Tamás (és folytatható a sor), egy olyan csöndre, a rohanást messziről néző, elmélyülésre hajlamos személyiséget jelöl, aki a létezés titkait keresi, az egyetemes létösszefüggések foglalkoztatják.

Létezésünk az emberi tudat eredményeinek felhalmozódásával egyre tágabb és tágabb világokba vet minket. Szemhatárunk, éljük bárhol a világon, maga a kozmosz. A kozmosz dajkálja a Föld nevű bolygót, teszi lehetővé rajta az életet. Habár ilyen messzire ritkán tekintünk, Szigeti Lajos verseiben ez a perspektíva újra meg újra kinyílik. De iránya is van ennek a felfelé tekintő pillantásnak, amely a hétköznapi létezés szintereit köti össze a

világmindenséget fenntartó kozmikus rend képzetével. Ez a fajta belső, a létműködés törvényeit és szabályait vizsgáló figyelem a versekben egyre tudatosabb. A *Hívó szó* (2003), a *Barbár téridő* (2006), a *Végtelen jel* (2010) és a *Tejút szélén* (2014) a címekkel is jelzeten egy olyan, következetesen felépített költői világot tár elénk, ahol a költő szavaival „a végtelen átmérője az emberi értelem”. A kötetnyitó *A világ keletkezése* című versből vett kijelentés nem pesszimista. Habár a kozmosz félelmetes erőterébe dobva létezőnk, és létezésünk csak szitakötő-villanás, vagyis felfoghatatlanul rövid idő a fényévekkel számoló csillagászat szerint, mégis van okunk az optimizmusra, hiszen csodák tanúi vagyunk: „a világmindenség megismerhető, / teremtő és teremtet / egynemű anyag”. A kijelentésben nem egyszerűen a kozmikus lépték az izgalmas, hanem annak felismerése, hogy az ember nem pusztán elszennvedője a világerők működésnek, hanem maga is teremtő.

A válogatott kötet, bár tekintettel van a versek keletkezési sorrendjére, mégsem ez a kötetépítkezést meghatározó szempont. A költő igazi célja ezúttal nem annyira a fejlődési rajz felvázolása (habár ez mindig érdekes), hanem a szemléleti egység kifejezése. A versek egybeolvasása egyfajta költői csillagvizsgáló torony építésének stációit idézi. Az eszmélés folyamatát mint a korunk emberének válaszait a korszak kihívásaira. Ebben az eszmei építményben a személyes, biografikus elem és a tágabb összefüggések irányában kutató tudomány (biológia, filozófia, mitológia, csillagászat) eredményei és lehetőségei, pontosabban ezek lírai lenyo-

mata egyaránt jellemzi a Szigeti-féle verset, amelynek sajátos világszemlélete, másoktól megkülönböztethető karaktere van. Ezt érdemes észrevenni, mert a modern líra titkos vágya épp ez: az alkaton átszűrt mindenség kifejezése. Ez a fajta érdeklődés, amely természetesen használja fel a szaktudományok szemléletét és szókincsét, egy olyan kozmikus keretbe helyezi a költői személyiség magántörténelmét, amelyben emberi végességünk drámája feloldódik a természeti törvényekben, az isteni rendben.

Érvényes a megállapítás a Szigeti Lajos életművét reprezentáló versvilágra, hiszen a kötetnyitó, *Teremtés* című, kozmikus távlatokat nyitó versciklus után a *Felmenő ág* életképeiben a költő magánéletének, magánmitológiájának eseményei kapnak hangot. A *Gyerekidő*, a *Vegyesbolt*, a *Fehér karácsony*, a *hintaló*, a *Pincester*, a *Fénykép apámról*, a *Falusi búcsú*, az *Anyám halálos ágyánál* stb. című versek, hogy érzékeltessem e líra személyes hangfekvését, a személyiségben múlttá, élettpasztalattá vált időt festik. Jellemző persze, hogy miképp. A *Falusi búcsú* indítása hangulatosan kapcsolja össze az élményt és az önjellemzést: „Erkölcsei prédikáció meg nem téríthet. / Körhinta, lányszoknya könnyen szédített – / forgott velem a való világ, / színes papírforgók, óriás / léggömb tüdejű ég emelte a földet.” A kisvilág és a kozmosz összekapcsolásának igénye, a méretek és arányok felfogása és megértése már a korai versekben is tetten érhető. Mindez a lírai világkép szerves fejlődését, értékfolytonosságát igazolja. S mindez a lírai hitel megteremtését jelenti.

A kötet következő nagy egysége, a *Tájékozás* egy újabb lépést jelent a tájhaza fölfedezésében. Az én „a kicsi kozmosz”, ahogyan ezt Uwe Gresmann fogalmazta meg annak idején, szükségképp a nagy kozmoszt tanulja. A „hegyháton a magasles”, „rezgő

köreivel a tó” (*A Sió mentén*), a fény, a Nap egyéni képekben és metaforákban kifejezett lelki élmények. Szigeti Lajos a természetet figyelve nemcsak a növényvilágot veszi észre, hanem a madarakat (*Madárvilág*), bogarakat, flórát, faunát együtt, mint egymást feltételező rendszereket, magát a létműködést, mint hierarchiát, amely folytonos filmként pereg, izgalmas látnivalót kínál. A látvány mint kép és annak reflexiója a kötet következő ciklusaiban (*Keseresedés*, *Széptan*, *A. D. [vagyis Anno Domini] 2000*, *Lélekhalás*) finom hangsúlyeltolódással már az emberiség sorsát, jövőjét faggatja. Célt kell találni, igazi távlatot, jövőt. Az ember erkölcsi nagykorúsodása nélkül az önzés és a hatalmi vágy szétszedi a világot.

A *Credo* már a létmegértésnek ezen a szintjén fogalmaz. Nem magyaráz, felmutatja a törvényt: „Istenhez vezet minden út, / más igazság hamis – az égi abszolút, / a földi relatív.” Végezetül a kötet utolsó előtti versére, az *Úrsétára* hívnám fel a figyelmet. Ezen a magaslati ponton, mint *Az ember tragédiájának* újjelentésében, elhagyjuk egy időre a Földet. A szituáció már egy új világkép távlatát ígéri. Dimenzióváltást: „Kilépek a csillagközi térbe, / ahol már nincs fönt és lent / nehézkedés, szabadesés, // Isten térgömbület-tenyerében / elfér az egész / földhöz ragadt emberiség.”

Az érzés ezúttal sem világárvaság, mint a nagy lírai elődöknél, József Attilánál vagy épp Pílinosz Jánosnál, hanem egyfajta otthonmeleg nosztalgia. Sokkal inkább 20. és 21. századi, a végtelenség titkaira kíváncsi űrtudatról beszélhetünk, amely Szigeti Lajos emberléptékű harmóniájának megfelelően az emberi nem felelősségére hívja fel a figyelmet. A *Teremtés kényszere* című vers szavaival: „Milliárd fényév messze innen / él csillagköd képében Isten, / magánya emberi, űr nem eresztí – / Nekünk kell a teremtést befejezni.”

BENCE ERIKA

Huszka Árpád: Kontra Ferenc írói munkássága

Életjel, 2015

A műfaj rugalmas imperatívusz. Sokan és sokféleképpen közelítették meg ezt a kérdést. Az idézett meghatározás Imre László viszonylag régi, 1996-ban napvilágot látott műfaj-monográfiája, a *Műfajok létformája 19. századi epikánkban* egyik hangsúlyos evidenciája.

A kérdést – létezik-e tiszta műfaj? – épp ezért szükségtelen volt Huszka Árpád részéről bevezető formájában „neuralgizálni”, nemcsak mert – miként a George Moore-mottó sugallja – „a bírálók csak róla fognak szólni”, hanem mert kioktató, az olvasó hozzáállását lekicsinylő hangvétele miatt eleve

